

حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی

چالش‌ها و پیامدها

سید رضا صالحی امیری

زهره خدائی

www.ketab.ir

سرشناسه: صالحی امیری، رضا، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور: حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی: چالش‌ها و پیامدها/
سیدرضا صالحی امیری، زهرا خدائی.
مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۴۵۵ ص.
شابک: ۹۷۸۹۶۴۰۳۱۱۸۴۸۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: حاشیه‌نشینی
موضوع: حومه‌ها و حومه‌نشینی
موضوع: حاشیه‌نشینی - ایران - تهران
موضوع: تهران - حومه‌ها و حومه‌نشینی
موضوع: تهران - حاشیه‌نشینی
شناسه افزوده: خدائی، زهرا، ۱۳۶۱ -
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ح ۲ ص ۱/ HT۳۵۱
رده‌بندی دیویی: ۳۰۷/۷۴
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۹۲۷۹۵

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۰۷، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

سید رضا صالحی امیری، زهرا خدائی

حاشیه‌نشین و اسکان غیررسمی

چالش‌ها و پیامدها

چاپ اول

۱۱۰۰ نسخه

۱۳۹۰

چاپ شهاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۸ - ۸۴۸ - ۳۱۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 311 - 848 - 8

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۱۲۰۰۰ تومان

فهرست

۱۳	۱. کلیات
۱۳	مقدمه
۱۶	بیان موضوع
۲۰	پژوهش‌های پیشین
۳۳	تعاریف
۳۳	حاشیه‌نشینی
۴۸	اسکان غیررسمی
۵۷	سکونتگاه‌های بی‌ضابطه و غیرقانونی
۶۱	زاغه‌نشینی
۷۱	سکونتگاه‌های خودرو
۷۴	تعیین‌شناسی سکونتگاه‌های حاشیه‌ای
۷۴	انواع سکونتگاه‌های حاشیه‌ای بر اساس نوع مسکن
۷۶	استقرار و نحوه قرارگیری مساکن غیررسمی

اشکال مختلف تصرف و مالکیت زمین در سکونتگاه‌های غیررسمی.....	۷۷
الگوهای معماری و ساخت مسکن غیررسمی.....	۷۸
۲. دیدگاه‌ها و نظریات کلان پیرامون حاشیه‌نشینی.....	۸۱
مقدمه.....	۸۱
نظریه‌ها و دیدگاه‌های شکل‌گیری اسکان غیررسمی و سکونتگاه‌های حاشیه‌ای.....	۸۲
دیدگاه‌های مسئله‌گرا.....	۸۳
دیدگاه اکولوژی (بوم‌شناختی).....	۸۳
دیدگاه مبتنی بر قدرت، سازمان و مدیریت اجتماعی.....	۸۷
دیدگاه نابرابری.....	۸۹
دور تسلسل فقر و حاشیه‌نشینی.....	۹۰
نظریات مهاجرت.....	۹۲
نظریه مهاجرتی مایکل تودارو (۱۹۷۵).....	۹۳
دیدگاه کارکردگرایان در خصوص علت حاشیه‌نشینی.....	۹۴
نظریه جاذب و دافعه راونشتاین.....	۹۴
نظریه عوامل میانی اورت اس. لی.....	۹۷
تئوری میشل.....	۱۰۲
نظریات زی‌موپ و استافر.....	۱۰۳
نظریه لاوری و راجز.....	۱۰۴
نظریات اسکوتز و شاستاد.....	۱۰۴
نظریه الگوی اقتصاد دو بخشی توسعه.....	۱۰۵
مدل سرمایه‌گذاری انسانی، هزینه و فایده.....	۱۰۶
مدل شبکه‌ای.....	۱۰۷

۱۰۸	مدل رفتاری
۱۰۹	نظریه محرومیت نسبی
۱۱۱	حاشیه نشینی و جرم
۱۱۱	نظریه دورکیم
۱۱۱	مکتب محیط اجتماعی و فرهنگی
۱۱۲	نظریه ادوین ساترلند
۱۱۲	نظریه مرتن
۱۱۳	تحقیقات مرکز جرم شناسی وکرسون پاریس
۱۱۳	دیدگاه نیازهای اساسی
۱۱۵	دیدگاه های ساختارگرا
۱۱۶	دیدگاه لیبرالی
۱۲۱	دیدگاه رادیکال
۱۲۵	دیدگاه اقتصاد سیاسی فضا
۱۳۰	دیدگاه وابستگی
۱۳۸	دیدگاه سیستمی
	نظریات و راهبردهای ارائه شده برای ساماندهی
۱۴۲	سکونتگاه های حاشیه نشین و غیررسمی
۱۴۳	دیدگاه تخریب و برخورد قهرآمیز
۱۴۴	برنامه خانه سازی اجتماعی
۱۴۵	دیدگاه تخریب و بازسازی
۱۴۵	دیدگاه خنثی و منفعل
۱۴۶	دیدگاه اصلاح طلب
۱۵۷	۳. ویژگی ها و پیامدهای حاشیه نشینی
	ویژگی های سکونتگاه های غیررسمی و حاشیه نشینی
۱۵۷	شهری

زمینه‌ها، ابعاد و ویژگی‌های اقتصادی سکونتگاه‌های حاشیه‌نشین	۱۷۲
زمینه‌ها، ابعاد و ویژگی‌های فرهنگی سکونتگاه‌های حاشیه‌نشین	۱۷۶
زمینه‌ها، ابعاد و ویژگی‌های کالبدی و حقوقی سکونتگاه‌های حاشیه‌نشین	۱۸۰
انواع استقرار و مکان‌یابی	۱۸۲
انواع مالکیت‌ها و نحوه تملک	۱۸۳
ویژگی‌های مسکن	۱۸۴
بافت سکونتگاه‌ها و ساختار شبکه ارتباطی	۱۸۵
دسترسی به خدمات و امکانات روبنایی و زیربنایی	۱۸۵
علل و زمینه‌یابی پیدایش اسکان‌های حاشیه‌نشین	۱۸۶
عوامل ساختاری جامعه	۱۹۷
علل سازمانی	۱۹۸
فقدان سیستم‌های حمایتی و مشارکتی	۱۹۸
فعالیت‌های باندهای (مافیایی) نامشروع زمین	۱۹۹
مراحل شکل‌گیری حاشیه‌نشینی	۲۰۱
مرحله اول: شکل‌گیری اولیه	۲۰۲
مرحله دوم: تغییر شکل، دگرگونی و گذار سکونتگاه	۲۰۳
مرحله سوم: دوره پیوستگی، انسجام و ثبات نسبی	۲۰۴
پیامدهای حاشیه‌نشینی	۲۰۶
پیامدهای اجتماعی-فرهنگی حاشیه‌نشینی	۲۰۷
پیامدهای سیاسی-امنیتی حاشیه‌نشینی	۲۱۳
پیامدهای فضایی-کالبدی حاشیه‌نشینی	۲۲۰

۲۲۳	پیامدهای اقتصادی حاشیه‌نشینی.....
۲۲۹	فرهنگ حاشیه‌ای (عوامل و فرایندها).....
۲۳۹	۴. حاشیه‌نشینی در جهان و ایران.....
۲۳۹	حاشیه‌نشینی در جهان.....
۲۴۳	حاشیه‌نشینی و توسعه شهری.....
۲۵۷	گرایش‌های شهرنشینی و حاشیه‌نشینی.....
۲۶۷	بررسی راهبردهای جهانی ساماندهی محله‌های حاشیه‌نشین شهری.....
۲۷۸	حاشیه‌نشینی در ایران.....
۲۸۵	چشم‌اندازی به حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی در ایران.....
۲۹۹	گرایش‌های شهرنشینی و حاشیه‌نشینی در ایران.....
۳۰۲	چگونگی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سکونتگاه‌های حاشیه‌نشین در ایران.....
۳۱۳	زمینه‌های اساسی مهاجرت در ایران.....
۳۲۵	۵. حاشیه‌نشینی و پیامدهای آن در کلانشهر تهران.....
۳۲۵	مقدمه.....
۳۲۷	ضرورت توجه به کلانشهر تهران.....
۳۳۱	روند رشد و گسترش تهران و چگونگی شکل‌گیری نقاط غیررسمی توسط گروه‌های کم‌درآمد.....
۳۳۹	کلانشهر تهران و مسائل آن.....
۳۴۷	مروری بر حاشیه‌نشینی در تهران.....
۳۵۲	ویژگی‌های محله‌ای و فردی حاشیه‌نشینی در تهران.....
۳۶۰	بررسی ویژگی‌های مختلف حاشیه‌نشینان تهران.....
۳۶۱	حاشیه‌نشینی اجتماعی شهری تهران.....

- خرده‌فرهنگ‌ها و حاشیه‌نشینی ۳۶۸
- پیامدهای حاشیه‌نشینی ۳۷۰
- نگاهی به طرح‌های مصوب قبلی تهران و توجه به اسکان غیررسمی ۳۷۳
- ارزیابی اجمالی طرح جامع اول تهران (مصوب ۱۳۴۷) ۳۷۴
- ارزیابی اجمالی طرح جامع دوم تهران (طرح ساماندهی، مصوب ۱۳۷۰) ۳۷۵
- ارزیابی اجمالی طرح مجموعه شهری تهران و شهرهای اطراف آن (مصوب ۱۳۸۱ شورای عالی شهرسازی و ۱۳۸۲ هیئت دولت) ۳۷۵
- طرح جامع جدید تهران (مصوب ۱۳۸۶) ۳۷۷
- جمعیت شهر در طرح جامع جدید ۳۷۹
- اسکان غیررسمی و چشم‌انداز توسعه در طرح جامع جدید ۳۷۹
- اسکان غیررسمی و اهداف طرح جامع جدید ۳۸۰
- اسکان غیررسمی و راهبردهای توسعه در طرح جامع جدید .. ۳۸۱
- محدوده شهر در طرح جامع تهران ۳۸۴
- تحولات جمعیتی تهران ۳۸۶
- جایگاه کلانشهر تهران در جمعیت کشور ۳۸۷
- نقش شهر تهران در اسکان جمعیت در منطقه شهری ۳۹۴
- نگاهی بر پیدایش فقر شهری در کلانشهر تهران ۳۹۵
- مهاجرت، جدایی‌گزینی اجتماعی و فقر شهری سکونتگاه‌های غیررسمی کلانشهر تهران ۴۰۰
- اسکان غیررسمی در مجموعه شهری تهران ۴۰۱
- راهکارهای حل مسائل حاشیه‌نشینی در کلانشهر تهران ۴۱۲
۶. راهبردها و سیاست‌های مواجهه و مداخله ۴۱۹

۴۱۹.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۲۹.....	رهیافت‌های اصلاحی
	راهبردها و راهکارهای بهبود وضعیت سکونتگاه‌های حاشیه‌ای با
۴۳۲.....	تأکید بر قشرهای کم‌درآمد
۴۳۵.....	پیشنهاد‌های راهبردی
۴۴۳.....	منابع و مراجع

www.ketab.ir